

В 344503/1

НБУ

19.6.06. Альма Матея Університет
св. Володимира напередодні
та в добу Української революції.
1917-1920. Матеріали, документи, спога-
ди. Ч 3 кн. 1 Упоряд. В. Д.
Короткий, В. І. Чубанов-
ський. - К.: Грайц, 2000.
Кн. 1. Університет св. Вло-
димира під звона-
революційні. - 702 с.

Ответ профессоров

Императорского Университета Св. Владимира
на «Обращение к цивилизованным нациям»,
опубликованное 93 германскими учеными
и писателями по поводу настоящей войны

В опубликованном за подписью 93 германских ученых и писателей «Обращении к цивилизованным нациям» они не только повторяют провозглашенную императором Вильгельмом и германским канцлером вопиющую ложь, будто «война была навязана Германии», но и идут далее, называя «ложью и клеветой» то, что как раз соответствует действительному положению вещей и что засвидетельствовано целым рядом неоспоримых документов, не только устанавливющих с полной несомненностью инициативу Германии в настоящей войне, но и не оставляющих никакого сомнения в том, что Германия уже давно готовилась к нападению на своих мирных соседей, в целях утверждения своей политической, военной и экономической гегемонии в Европе.

Столь же смело и столь же мало убедительно протестуют германские учены и писатели против раздавшихся со всех сторон культурного мира негодующих обвинений Германии в нарушении нейтралитета Бельгии и в варварском разрушении храмов, культурных учреждений и памятников искусства, в вопиющих насилиях и страшных жестокостях, проявленных германской армией по отношению к пленным, раненым и мирным жителям занятых ею областей. Все это подписавшие «Обращение» учены и писатели называют ложью, неправдой и клеветой на германский народ. К сожалению для части подписавших «Обращение», как и для репутации Германии, как страны культурной и христианской, не только отрицаемые ими факты являются вполне удостоверенными и бесспорными, но имеется и целый ряд других не менее точно удостоверенных и еще более вопиющих деяний на совести германской армии и ее ответственных вождей, запятнавших себя самыми вопиющими нарушениями начал международного права и такими неслыханными в христианской Европе жестокостями и гнусностями, которые, казалось, возвращали нас к временам гуннов и заставили в изумлении и ужасе содрогнуться весь цивилизованный мир. Достаточно вспомнить Калишские ужасы и разгром Реймского собора. Ответственность за все эти зверства и варварства лежит, однако, не на одной лишь армии и ее вождях; еще прежде чем успели проявить себя германские войска, сотни тысяч русских граждан, застигнутых неожиданно объявленной для них войной, подверглись со стороны самых разнообразных словес германского населения, вплоть до наиболее культурных включительно, самым грубым оскорблением, издевательствам, истязаниям и всякого рода насилиям, в результате которых они потеряли в большинстве случаев свою свободу и свое имущество, во многих случаях — свое здоровье, а некоторые и свою жизнь. Попытки отрицать все эти факты совершенно напрасны: слишком многочисленны их свидетели, как слишком многочислены и жертвы немецких зверств, при чем в числе тех и других мы могли бы назвать целый ряд имен из среды русского ученого мира.

Не более убедительна и не менее достойна сожаления попытка авторов «Обращения» оправдать милитаризм, как необходимое условие германской культуры. По их мнению, лозунгом борьбы против германского милитаризма прикрывается на самом деле борьба против германской культуры. «Без нашего милитаризма, заявляют они, уже исчезла бы наша культура». Если бы германские учены, вместо того, чтобы закутываться, как они стали это делать с некоторого времени, в созданную ими вокруг себя атмосферу самовосхищения, уделили более внимания своим соседям, то они убедились бы, что со стороны последних никакой опасности не угрожало германской куль-

туре, к которой они относились с неизменным уважением, быть может, даже большим, чем она заслуживала. Германские ученые, может быть, постигли бы тогда ту истину, что если откуда и угрожает германской культуре опасность, то это прежде всего и может быть даже единственно со стороны того самого германского милитаризма, который они столь неудачно берут под свою защиту. Между тем последний успел уже окрыть самое гибельное влияние на всю духовную культуру Германии, в которой был культ идеальных ценностей, кульп истины добра и красоты, стал сменяться с некоторых пор культом грубой силы и стремлением оправдать всякое насилие и вандализм. Но иное что, как именно тот всепоглощающий милитаризм, реабилитацию которого берут на себя авторы «Обращения», явным образом ведет по прямому пути к варваризации страны, являющуюся когда то одним из наиболее могучих культурных очагов человечества. С полной очевидностью обнаружившийся в последнее время упадок духовной культуры в Германии вынуждены признать косвенно и сами авторы «Обращения», апеллирующие к Гете, Бетховену и Канту, т.е. к далекому прошлому, тому прошлому, когда представители германской мысли были чужд культа бронированного кулака, — когда германские ученые еще уважали науку и умели делать различие между культурой и милитаризмом. То было время, когда в Германии было невозможно появление произведения, подобного «Обращению» 93 ученых и писателей, как были немыслимы в ту пору и некоторые другие жесты, которыми с некоторого времени поражают цивилизованный мир представители германской науки и литературы, и которые, мы уверены, побудят последний подвергнуть коренному пересмотру установившиеся традиционные отношения своих к германской культуре в ее современной стадии и поставить на очередь вопрос об эманципации от нее в будущем.

В заключение своего «Обращения к цивилизованным нациям» его авторы ссылаются на свою честь и свои имена. Ссылка более чем неосторожная ибо, если бы они действительно дорожили своей честью, то они никогда не согласились бы скрепить своими именами документ, который останется навсегда неизгладимым свидетельством духовного одичания современной Германии, и если делает честь, то лишь тем из германских ученых и писателей, которые воздержались от его подписания.

ДАК, ф. 16, оп. 465, спр. 401, арк. 1-2 зв.

Справа про виявлення в Університеті св. Володимира осіб іноземного (особливо німецького) походження, які можуть бути використані Німеччиною проти Росії в період війни. 1914-1915 років

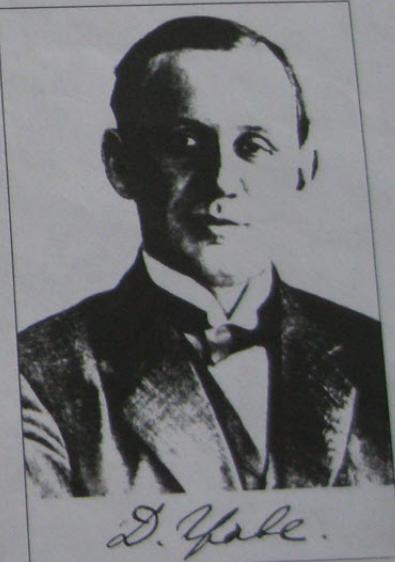
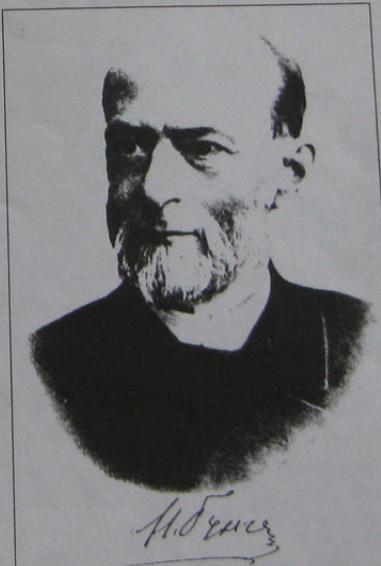
№1 Список

Профессорам, значившимся на службе при Киевском Университете Св. Владимира с иностранными фамилиями..

- 1) Перепц Владимир Николаевич, ординарный профессор истории русской словесности.
- 2) Кнауз Федор Иванович, доктор по кафедре сравнит. языковед.
- 3) Сонни Ал. Израил., доктор греческой словесности.
- 4) Брунек Март. Иванович, лектор немецкого языка.
- 5) Шовен Андр.-Райм. Александрович, лектор французского языка.
- 6) Пфейффер Георг. Ав., магистр по предметам чистой математики.
- 7) Кордым Леонд. Иосифович, по предмет. физик магистрант.

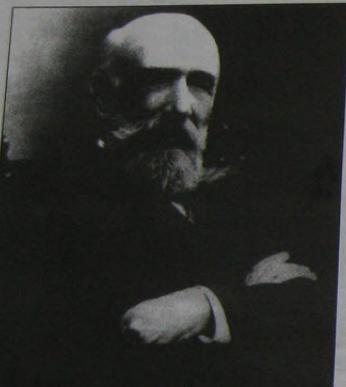
- 8) Первье Мих. Иванович, лаборант химической лаборатории.
- 9) Белинг Дмитрий Евст., зоол. лаборатории.
- 10) Рейтлингер Мих. Эдм., лаборант при кафедре технической химии.
- 11) Финн Влад. Вильг., сверхштатный консерватор при ботаническом саде.
- 12) Гомбаум Эрн. Карл., садовник ботанического сада.
- 13) Эйхельман От. От., доктор по кафедре международного права.
- 14) Раммат Конст. Дав., лектор английского языка.
- 15) Бартоломуччи Альфр. Ант., лектор итальянского языка.
- 16) Клингер Вит. Павлович, магистр классич. филос. римской словесности.
- 17) Фогель Роб. Фил., ординарный профессор по кафедре астрономии и геодезии, доктор астрономии.
- 18) Де Метц Георгий Герг., ординарный профессор по кафедре физики.
- 19) Бунге Ник. Андр., доктор химии.
- 20) Граве Дим. Алдр., доктор математических наук.
- 21) Зиверт Алф. Карл., доктор медиц. по предм. клин. внутренних болезней.
- 22) Мирам Кон. Р., доктор медиц. по предм. общ. патологии.
- 23) Руберт Ив. Юл., доктор медиц. по предм. офтальм.
- 24) Вебер Евгений Фердин. доктор медиц. по предм. внутренних болезней.
- 25) Майдель Эрн. Эрн., при кафедре физиологии лекарь.
- 26) Сандер Петр Фед., при кафедре общей патологии.
- 27) Овен В.П., лекарь при кафедре анатомии.
- 28) Экверт Алф. Карл., доктор медиц. по предметам клин. внутренних болезней.
- 29) Гейбелль Карл Георгиевич, доктор медицины по кафедре фармакологии.
- 30) Дитерихс Мих. Мих., доктор мед. по предмет. клин. хирургии.

ЦДІАК, ф. 274, оп. 1, спр. 3318, арк. 13-13 зв.

№2

**Перлюстрація листування Володимира Савви
та професора Володимира Іконнікова. 1915 року**

Іконніков Володимир Степанович (1841-1923) — історик, історограф, джерелознавець.

Народився 9 (21) грудня 1841 р. у Києві в родині потомственного дворяніна, героя війни 1812 р., майора. У 1852-1868 рр. навчався у київському Володимирському кадетському корпусі. 1861 року — підпоручик, а згодом поручик 4-го резервного батальону Подільського піхотного полку. 10 липня 1862 р. звільнений від військової служби. Складав іспити за курс класичної гімназії (у Другій київській гімназії) і під впливом професорів Михайла Максимовича та Платона Павлова вступив на історично-філологічний факультет Університету св. Володимира. Перші студентські праці: «Кто был первый самозванец» (Університетські відомості. 1865. №2,3), дипломна праця «Максим Грек» удостоєна золотою медалі (Університетські відомості. 1865-1866).

1865 року залишився для підготовки до професорського звання по кафедрі історії Росії. Викладав у Київському кадетському корпусі та Інституті шляхетних дівчат. Через «вільні висловлювання» на пробних лекціях і нездовolenу реакцію адміністрації (ректора К. Н. Міткікова) залишив університет. Головним «ворогом» Іконнікова виступив проф. Більбасов. Київський митрополит критично поставився до праці «Максим Грек». У 1866-1867 рр. — приват-доцент Харківського університету; 1867-1868 рр. — викладач географії Другої одеської гімназії, історії в Маріїнській жіночій гімназії Одеси. 1867 року склав магістерські іспити у Новоросійському

університеті. 3 грудня 1867 р. В. Іконніков захистив магістерську дисертацию «Максим Грек и его время». 1868 року обраний приват-доцентом Університету св. Володимира, попри протидію проф. Рененкампфа та Шульгіна. У 1869 р. захистив докторську дисертацию «Опыт исследования о культурном значении Византии в русской истории в Новороссийском университете. 1870 року — екстравардінний, 1892 р. — заслужений професор Університету св. Володимира.

У 1873-1914 рр. — головний редактор «Університетських відомостей». У 1875-1877 рр. — секретар; 1877-1880 рр., 1883-1887 рр., 1906 р. — декан історично-філологічного факультету. Член і голова (1874-1877, 1893-1895) історичного товариства Нестора-Літописца. 1889-1904 — голова Бібліотечної комісії Університету св. Володимира. Громадська діяльність Іконнікова описана ним у неопублікованому рукописі «Університетська епопея: Мысли старого професора» (1913/1914 р. НБУ. IV, ф. 42, спр. 672, арк. 1-361).

Вчений виступав за більшу автономію університетів, а разом з тим проти демократизації іхньої системи, за посилення й піднесення рівня викладання, але проти політичних рухів в університетах (зокрема й українських, засуджував М. Драгоманова, П. Житецького).

У 1868-1871 рр. викладав історію в Інституті шляхетних дівчат. Один з ініціаторів (1878) і директор (1881-1889, 1904-1906) Вищих жіночих курсів. 1871-1887 рр. — член Попечительської Ради Київського учбового округу. 1881-1883 рр. — член Ради Колегії Павла Галагана. Член, товариш голови і голова Київської комісії для розгляду давніх актів (1904), Київського відділення імп. Російського військово-історичного товариства (1908), Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтв «Старий Кіїв» (1913), Київської архівної комісії (1914-1916).

1915 року відмовився сватковатися до Саратова, залишився у Києві. У 1918 р. В.І. Вернадський намагався залучити В.С. Іконнікова до роботи по створенню Української Академії наук. 1921 р. В. Іконніков очолив Археографічну комісію ВУАН, створену в результаті злиття Київської комісії для розгляду давніх актів та Археографічної комісії. Академік Петербурзької та Української Академії наук. До 1919 р. залишився професором Університету св. Володимира.

Почесний член чотирьох університетів, Київської духовної академії та Московського археографічного інституту; 11 наукових товариств; шести архівних комісій. Дійсний член 9 наукових товариств, 7 архівних комісій. Член-кореспондент (1893) та дійсний член (1914) Петербурзької Академії наук. Дійсний член УАН (1921). Кавалер орденів: св. Станіслава II і I ст. (1871, 1890), св. Анни II і I ст. (1871, 1916), св. Володимира III ст. (1886).

Помер 26 листопада 1923 р. у Києві.

Основні праці (автор понад 700 праць): «Кто был первый самозванец» (1865), «Максим Грек» (1865-1866), «Очерк разработки русской истории в XVIII ст. Лекции» (1867), «Общий взгляд на раз-

витие науки русской истории» (1868), «Исследование о главных направлениях в науке русской истории в связи с ходом образования» (1869), «Сkeptическая школа в русской историографии и ее противники» (1871), «Русские общественные деятели XVI века» (1866), «Максим Грек и его время» (2-е изд., 1915), «Опыт исследования о культурном значении Византии в русской истории» (1868), «Граф Николай Семенович Мордвинов» (1873), «Русская женщина накануне реформы Петра Великого и после нее» (1874), «История Московской Руси» (1884), «Время Екатерины Второй» (1881-1882), «Князь М.В. Скопин-Шуйский» (1875-1876), «Киев в 1654-1855 гг. Исторический очерк» (1876), «Русские университеты в связи с ходом общественного образования» (1876), «Опыт русской историографии» (т. 1. Кн. 1-2; т. 2. Кн.1-2. К., 1891-1908).

У рукописах залишилися капітальні праці: «Историческое значение Н.М. Карамзина» (там само, спр. 73), «Шлещер» (спр. 23, 504 арк.), «Историческое значение Н.М. Карамзина» (там само, спр. 73), «Шлещер» (спр. 74, 216 арк.), «Лекции о истории» (спр. 63, 216 арк.), «Петр Великий» (спр. 44, 120 арк.; спр. 637, 216 арк.), «Лекции по истории русского государства с древнейших времен до XVII в.» (спр. 32, 119 арк.), «История Новгородской республики» (спр. 25, 150 арк.), «История Московского государства от времен Алексея Михайловича до царствования Петра Великого» (спр. 24, 247 арк.), «История России XVIII в. (1725-1740)» (спр. 26, 374 арк.), «Время Елизаветы Петровны» (спр. 7, 96 арк.), «Время Екатерины II. Лекции 43-99» (спр. 6, 31, 796 арк.), «История университетов» (спр. 27), «Опыт русской историографии» (т. 3, 1250 арк.).

Бібліографія: Список трудов проф. В.С. Іконнікова // Університетські відомості (Киев). 1914. №1; *Воїцехівська І. Академік Володимир Іконніков: Життєпис та бібліографія*. К., 1998 (716 позицій).

Архів: НБУ. ІР. ф. 69, спр. 799 спр.; ЦДІАК, ф. 849; 101 спр.

Література: Біографічний словник професорів і преподавателей імп. Університета св. Владимира. К., 1884. С. 228-234; Університетські відомості. 1914. №1. С.1-14; Чтения в историческом обществе Нестора-Литописца. 1914. Кн. XIX. С.3-10; Київська мысль. 1914. №45, 14 февраля; Кіевлянин. 1914. №44/45, 13 февр.; Новом. время. 1914. №13645, 8 марта; [Автобіографія] // Історико-філологічний факультет Харківського університета за перші 100 років його існування (1805-1905). Харків, 1908. С.330-331; Матеріали для біографічного словника діячів історії України АН УРСР (До 125-річчя з дня народження В.С. Іконнікова) // Укр. іст. журн. 1966. №12; *Кириєва Р.А.* Перші шаги В.С. Іконнікова в історіографії // Проблемы истории общественной мысли и историографии. М., 1976. С.330-37; *Кириєва Р.А.* Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX в. до 1917 г. М., 1983; *Кириєва Р.А.* Неизданний том «Опыты русской историографии» В.С. Іконнікова // Акреографіческий ежегодник за 1977 год. М., 1978. С.323-335; АЕ за 1978. М., 1979. С.265-275; Проніштейн А.П. Вопросы исторической критики в трудах В.С. Іконнікова // Добровольський Л. В. С. Іконніков про Київ та місцеве минуле // Записки історико-філологічного відділу ВУАН. 1929. Кн. XXV; Сарбей В.Г. Один з первих істориків-академістів АН УРСР (До 125-річчя з дня народження В.С. Іконнікова) // Укр. іст. журн. 1966. №12; *Кириєва Р.А.* Первые шаги В.С. Іконнікова в историографии // Проблемы истории общественной мысли и историографии. М., 1976. С.330-37; *Кириєва Р.А.* Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX в. до 1917 г. М., 1983; *Кириєва Р.А.* Неизданний том «Опыты русской историографии» В.С. Іконнікова // Акреографіческий ежегодник за 1977 год. М., 1978. С.323-335; АЕ за 1978. М., 1979. С.265-275; Проніштейн А.П. Вопросы исторической критики в трудах В.С. Іконнікова // Проблемы применения количественных методов анализа и классификации источников по отечественной истории. Дніпропетровськ, 1988. С.64-72; Кулікова О. До питання про «вінець творчості» В.С. Іконнікова // Старожитност. 1993. №17/18 (52/53). С.14-15; Кулікова-Радзивіл О. Формування історією В.С. Іконнікова (до постановки проблем) // Історія, історіософія, джерелознавство: Істор. зб., К., 1996. С.138-160; Кулікова-Радзивіл О. Кілька спр. про початок літературної діяльності В.С. Іконнікова // Українські архіви студій. К., 1997. Вип. 1. С.242-248; Дмитренко М.Ф., Воїцехівська І.Н. 150-річчя з дня народження В.С. Іконнікова // Укр. іст. журнал. 1991. №12. С.141-218; Воїцехівська І.Н. Основні напрямки джерелознавчих студій В.С. Іконнікова // Вісник Київського ун-ту: Історія. 1996. Вип. 34. С.146-152; Воїцехівська І.Н. Від предків до нащадків: Життєпис вітчизняного вченого історика В.С. Іконнікова // Пам'яті століть. 1997. №3. С.75-91; Воїцехівська І.Н. Іконніков В.С. // Українські архіви. Бібліогр. довідник. Вип. I. К., 1999. С.153-156; Видатні вчені Національної Академії Наук України. Особові архіви та рукописні фонди. Путівник. К., 1998. С.47-51; Воїцехівська І.Н. Володимир Іконніков: джерело-рукописні фонди. Путівник. К., 1999.

№174

Харків, 15 марта 1915 г., Владимир Иванов Савва. Киев. Несторовская 31, кв. 8. Владимиру Степановичу Иконникову.

В.К. доволен на счет honoris. Он, кажется, был у театра военных действий. Интересно, как протекло заседание Общества. Академии ли поднимать руку на немецев. Что скажут тени Бейера, Миллера, Шлещера. Вот ликовал бы Ломоносов, что немцы явственно для всех наколобродили. «Соколовиаду» я не мог достать: здесь ее власти запретили, опасаясь волнений среди учащихся. Очевидно, легче достать Харьковское произведение в Петрограде, чем в самом Харькове. Я только слыхал о «Соколовиаде» и, надеясь достать ее, думал вам прислать.